

„[S] nem marad idő / betölteni a kétütemű hetesekkel a noteszt, / se terci-
nákkal a hegyoldalt, amelyen meghúzódva lakom” (...mulandó)

86 Bödecs László

RÍMTELEN REND, ROGYÁS

Géczi János: *Sziget, este hét
és hét tíz között*

Nehezen befogad-
ható olvasmánynak tűnik
fel Géczi János *Sziget, este
hét és hét tíz között* című
verseskötete. A cím önma-
gában nem ad túl sok tám-
pontot a kötet összefüg-
géseinek mélyebb értel-
mezéséhez, ugyan nem is
elvárás a címeikkel szem-
ben, hogy teljesen egyér-

telművé tegyenek bármit is. Viszont a versek elolvasása után, a szövegekkel egybevetve sem kaptam sokkal jobb ötletet, miért éppen ezt a mondatot emelte ki címnek a szerzői szándék, mint amit már annak előtte megéreztem, vagy legalábbis sejtettem. Sőt egy érdekes eshetőséget – nevezetesen, hogy milyen nagyszerű kísérlet lett volna mindössze tíz percet, afféle James Joyce-os sűrített figyelemmel, minden apró részletre kitérve versciklusban megírni – ki kellett zárnom. A kötet 10. oldalán szerepel a mondat, miszerint „este hét és hét tíz között / a sziget fémfényekkel telítődik”.

Miért lehet kiemelt pontja ez a nem túl hosszú, benne foglalt szójátékát nehezen adó vers a kötetnek? M, R, R, „betűzi a jeleket” a lírai én, a továbbiakban pedig ez az „ódára alkalmas” matéria, mintegy impresszionista hangulati líraként tárgyakból és környezeti elemekből, és azokból fakadó benyomásokból képez művet, ugyan nem ódát. U, T, E egészül ki a gyakorlott rejtvényfejtőknek biztosan hamarabb átlátható feladvány. MURTER, olvashatjuk össze a kiemelt betűkből a vers rejtett utasításainak megfelelően. Horvát sziget az Adrián, ahova a lírai én talán éppen megérkezett, és könnyen lehet, hogy nem egyebet csinál, mint hétkor „fémfénynél” olvassa a közigazgatási jelzőtáblát. Ez a bizonyos sziget, ahol ez a tíz perc, talán éppen nagyjából az ősz eleji időszámítás szerint (anélkül, hogy utánanéznénk, engedhetünk az intenciónak) a napnyugtái lehet. A napnyugta pedig igen bevett, érthető toposz, az alkony mint az öregség kezdete, mint az életösszegzés, a nosztalgikus emlékezés, és a már egyre sürgetőbb istenhez-térés, a halál közelítésével való szembenézés mindenkinél sajátos, mégis hasonló gesztusának ideje. Mégis jelentőségeltjes ez a száraz, tényszerű, mondjuk naplóbejegyzés-szerű lejegyzésmódja a valóságnak, ahogyan a cím azt megörökíti.

Az általam mottónak kiemelt idézetben maga a szerző is utal erre a jegyzetszerű fogalmazásmódra a *notesz* szóval. A versek egymásutániségának

nincsen egyetlen jól látható rendezőelve, bár az is igaz, hogy nem minden esetben válogatatlanul, véletlenszerűen következnek, de legtöbbször nagyobb egységeket mégsem tudnánk konkrét elvek alapján csoportosítani. Elmondható, hogy olykor igen, máskor nem könnyíti meg az olvasást, ha egységeket keresünk a teljes cikluson belül. A versek jobbára egymagukban is megállnak, lezárt egészként tekinthetünk rájuk, nem támaszkodnak egymásra, sokszor egy-egy mítoszt dolgoznak fel, vagy mitikus alakot idéznek meg, a szerző saját magánmitológiája szerint, és a Sziget élményanyagához viszonyítva. Ilyen versek például a ...*megfigyelő* vagy a kötetben kiemelt helyeken levő *Titánia* és *Apolló*. Ez utóbbiak valame-lyest bontják az egyébként egységes címadási stratégiát, minek alapján három pont után következik egyetlen szó, talán egy ki nem mondott teljesebb címlehetőség töredéke.

Ahogy a város nevének betűi szétszakadnak a ...*telítődik* című opusban, úgy épülnek a rá következő versben (...*históriát*) „az isteni ABC-ből” a dolgok, és a lét lakói is. Egyneműség figyelhető meg a létezésben, miszerint a *létezés* szó, de nehezen olvasható ki, a „tökéletesen körberajzolt szó” már csak a halál függvényében, és annak terhével jön létre, hogy pillanatok alatt elmossa a dagály; „felnyalja az azúrnyelvű tenger”. E két vers az életet mint olvashatóságot, megformált, kimondott, leírt, vagyis megérthető nyelvet fogalmazza meg. Nézőpontja igen szép egységet alkot, hasonlóan folytatódnak lap-pangó tematikus egységek a kötet más pontjain is, de ezeket a szála-
kat – ahogyan a sors szövetét is – nehéz Géczy János költői világában, mondjuk, szőnyegbe fenni.

Ennek tudatában, és ezt szem előtt tartva alakul e kötet világa. A töredékesség mint alapvetés, azért annak reményében kap, mint egy „lángra kapott bokor”, transzcendentális többletet, „hogyanek kínáljuk fel, / mint egyetlen olvasónak a teljes históriát”. Az egyetlen olvasó, aki még ezt a szétszalazott összefüggésrendszert is egyben láthatja, talán a keresett Isten, istenek, teremtő, univerzum. Ezek a kifejezések váltják egymást a transzcendentális perspektívát jelölve. Csupán antik mitológiák alak-jain, pontosabban azok posztmodern lenyomatait viselő entitásokon keresztül érthető a „teljes szöveg”; a magyarázat sem az alkotóé, sem az olvasó nem lehet „[a] szövegben, melyet egyszerre több / klaviatúrán is írnak”.

„Ódára / alkalmas, elmondható írásjegyek” – idézem. Ebben a többnyelvűségben, a különböző írásjegyek között ott a Szigetről való óda alkotásának szándéka: „Szoktatom magam a rímtelen rendhez, a rogyáshoz”, vö. „Szoktatom szívemet a csendhez” (József Attila: *Óda*). Nyelvi festmény tájak-ról, tárgyokról, élővilágról, amelybe az alakok is belesimulnak. Olyan ez a szövegvilág, akár egy posztimpresszionista festmény. Felismerhető, de stilizált

formák, harsány színek jelennek meg előttünk, az alakok színné, bábbá fokozódnak, de már egy posztmodern nyelvi világon keresztül. Mitikussága szándékolt, töredékes, a táj idegenségét (különlegességét) nyelvi idegenséggel is, ugyan csak egy-egy szóval hangsúlyosabban deklarálja

88 („Mjeseznek”; „Duša, dušica”). Olyan ez a Sziget sokszor, mintha egy Csontváry-festményen látnánk. „Olykor lepkéből vagy, te csipke, / olykor porból, te por, / serceg a platnin, de lángra nem kap, / és megsárgulsz, / miként a Hajnalcillag / a víz fölött, ha sokáig nézlek”.

Nagyrészt plen-air nyelvi festészet, de olykor mégis levegőtlenül sűrítő mondatok, a *világ* mint szó, sokkal nehezebb, nehezkesebben kifejezhető, mint színek összességeként: „A megváltást úgy vágyja, / amint a kozmosz azt, / amitől valóra válik, / a rímhelyzetet.” Nem mentes a versek nyelvezete a pátosztól, ahogy az iménti idézetben is láthatjuk, s olykor az eltűnődések, elfilozofálások nyelvi esendőségeikkel, azzal, hogy nem elég gördülékenyen megfogalmazottak – szárazak a mondatok, és sokszor nem hoznak újdonságot, tulajdonképpen klisékből építkeznek –, gyakran elidegenítenek olvasóként. „Minden történetben benne rejtőzik a másik. / A csontkupacként egybehányt szobrot / többször más-más esemény részeként látom”. Hogy kijöjjön a szótagszám, amit az adott verssor megkövetelne, gyakran avantgárd módon szóelválasztással való sortörést is alkalmaz a szerző: A szomszéd város klímája a vál- / tozatos fény- és csapadékviszony- / nak köszönhető. A fel-szolgálók / [...]”.

Gyakori, hogy a versek valamilyen versformára „emlékeztetnek”, bizonyos módon, egymáshoz hasonlóan vannak tördelve, egyes részeiken érzünk jambikus lejtést, de az sokszor megtörik. A legtöbb vers esetében könnyen felismerjük a tercina formát, de szinte sosem tiszta jambusokban íródtak, rímekkel csak ritkán találkozunk, ezek a dekomponált, posztmodern tercinaformák csak versszakok sorainak számával kívánják mutatni, hogy ők tercínák volnának. Minden más részletükben átlépik a versforma szokványos határait, áthajlásokkal a gondolati egység, ritmustöréssel a ritmus, szótag-számmal a sorhosszúság terén.

A tercina a kötet leggyakrabban alkalmazott versformája, azonban másutt különböző hosszúságú számozott versszakokkal ellátott, alkalmanként külön részekbe tört, vagy egybefüggő hosszabb-rövidebb szabadverseket is találunk (...*megfigyelő*; ...*voltak*; ...*zsarnok*). A néha-néha használt rímek nem következnek talán egyetlen versben sem konzisztensen, vannak üresen hagyott helyek, ahol a rímelés is megtörik. A rímek bár könnyítik az amúgy zsúfolt, költői képekkel és nyelvi manírokkal, fordított szórenddel, sok áthajlással alkotott versek befogadhatóságát, sokszor maguk is kilógnak a versekből az egyébként uralkodó elmélkedő bonyolultsággal szemben, mivel egyszerre kívánnak enigmatikusnak és egyszerűnek hatni: „Hiába

múlik, nem múlik el, / valahogy nem tud vége lenni, / nem múlik belőle semmi”. Néha ezt az enigmatikus, mitikus hangulatot, az elmúlás és istenkeresés súlyos kérdéseit oldandó humor és profán is vegyül a versek közé, e szándéknak egy darabja például a ...*hatalmad* című: „Téged úgy látlak, ahogyan elképzeltem, // de nézni sosem néztem a segged.” Viszont ez a vers is nagyon hamar felvillantja a „hímtag” szót, amitől kényszeredettsége, avíttága, eufemisztikussága okán már nem olyan jóízű a mosolygás. Talán a kötetet tervező grafikus, tipográfus is érzékelte a túlsűrítés és egyben töredékesség e kötetben végigvonuló érdekes módozatait, ezért tervezte az oldaltükröt ilyen szellősre.

A fent leírt kritika mellett elmondható, hogy sok elidegenítő vonása ellenére mégis szimpatikus marad ez a kötet. A „rímtelen rend, a rogyás” erős alliterációs sor, amihez a lírai én szoktatja magát, és végül az olvasóra is rátelepszik. A gondolatok jegyzetszerű töredékessége, a „nyelvfestészeti” fénytörések sajátos szabálytalanságukban kimunkáltak, ha valaki veszi a fáradságot, hogy kihámozza, megrágja ezeket a sorokat, valóban rendet talál. Persze, hogy levegőtlen a Sziget: a tenger fojtogatja minden oldalról. Géczy János nem hallgatja el, sőt hangsúlyozza ezt az ellentmondást, keresetlenek szavai, nem óhajt megalkudni, zavaró zajokból (is) áll ugyanis ez a sajátos adriai zene, nem csak alliterációkból: „Kinek pedig zenére termett a füle, / annak szóljon doromb, hagyom”. (*Tiszatáj Könyvek, Szeged, 2018*)

Új Forrás 2020/5 – Bödecs László: Rímtelen rend, rogyás
Géczy János: Sziget, este hét és hét tíz között